

הרב אריה אסולין

עד המסייע

ראשי פרקים

- א. פתיחה
- ב. הבסיס לדיון עד המסייע בש"ס - ב"מ דף ב
- ג. מחלוקת הראשונים בהבנת דברי ר"ת
- ד. קושיות הרמב"ן על מ"ד שעד המסייע פוטר מש"ד ותירוצי הרא"ש
- ה. מחלוקת אחרונים האם עד המסייע פוטר ממשאיל"מ
- ו. מעשה בלולב
- ז. הסבר הקובץ שיעורים לשיטת הרא"ש
- ח. תוספת באור למחלוקת הש"ך והקצות עפ"י דברי הקוב"ש
- ט. הערת הקהילת יעקב על דינו של הרא"ש
- י. שיטת הסוברים שעד המסייע אינו פוטר
- יא. יישוב סתירה בש"ך מיו"ד לחו"מ
- יב. יישוב שיטת הריטב"א בדיון של עולא
- יג. האם עד המסייע פוטר משבועת שומרים
- יד. האם עד המסייע פוטר מכמה שבועות
- טו. הכחשה של תרי ותרי והיה חייב ש"ד
- טז. סיכום

א. פתיחה

כתוב בתורה דברים יט, "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת" דורשת הגמרא בשבועות דף מ. לכל עוון ולכל חטאת - אינו קם, אבל לחייב שבועה קם. האם ע"א קם גם לפטור מחיוב שבועה כשמסייע לנתבע? בעזרת ה' נדון בכך במאמרנו.

ב. הבסיס לדיון עד המסייע בש"ס - ב"מ דף ב

הגמרא בריש ב"מ שנים אוחזים בטלית זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי - זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה וזה ישבע שאין לו פחות מחציה ויחלוקו.

הגמרא שואלת מה פשר הכפילות: א. מצאתיה. ב. כולה שלי?

ומסקנתה: רישא במציאה וסיפא במקח וממכר.

באור המקרה במקח וממכר - שניהם אווזים בטלית המקח וכל אחד טוען: אני קניתי מהמוכר. **שואלת הגמרא** ב,ב ולחזי זוזי ממאן נקט. **ועונה:** לא צריכא דנקט מתרווייהו חד מדעתיה וחד בעל כרתיא ולא ידע (ולגירסת רש"י: ולא ידעינן) מיהו מדעתיה ומיהו בעל כרתיא.

רש"י מבאר שהגמרא שאלה מדוע לא נשאל את המוכר ממי קבל את הכסף כי סברה הגמרא שקיבל מעות רק מאחד ואז נאמן בעל המקח לומר למי נתרצה (כדין שליש) אף אם אין מקחו בידו, **ותשובת הגמרא** מדובר שקיבל מעות משניהם שאז אין המוכר נאמן, לכן גורס רש"י ולא ידעינן (אנן) מי נתן מדעתו ומי נתן בעל כרחו של המוכר, אך אין לגרוס ולא ידע, שהרי אף אם ידע אין לו נאמנות כשאין מקחו בידו וקיבל מעות משניהם.

התוס' דוחה את גרסת רש"י וגורס "ולא ידע" - המוכר לא ידע מי נתן מדעתו ומי נתן בעל כרחו, אבל אם היה המוכר זוכר מי נתן מדעתו - נאמן כעד אחד (אף שאין מקחו בידו) וא"כ שאלת הגמרא היא למה ישבעו שניהם את שבועת התקנה של ר' יוחנן (ג,א), אותו אחד שהעד מסייעו - יפטר משבועה, והאחר - ישבע שבועה דאורייתא. השיבה הגמרא - המוכר לא זוכר למי נתרצה וקיבל מעות מדעתו ומי בעל כרחו.

ג. מחלוקת ראשונים בהבנת דברי תוס' (שהם דברי רבנו תם בספר הישר)

הרמב"ן (במלחמות ה' ב"מ א,א בדפי הרי"ף) מצמצם את דברי ר' תם ואומר שעד המסייע פוטר רק משבועת **התקנה** שהיא משום חשד, שלא יהא כל אחד הולך ותוקף בטליתו של חברו (כ"מ דף ג,א) אך בודאי שעד המסייע אינו יכול לפטור משי"ד, כגון שבועת מודה במקצת או שבועת שומרים.

בעל המאור (שם), הרא"ש סימן ג' ומהר"ם מרוטנבורק - למדו ברי' תם שעד המסייע פוטר משבועה דאורייתא ומביאים מספר ראיות לכך:

א. בשבועות דף מ,א למדים שע"א מחייב שבועה אף על פרוטה, מהפסוק: "לא יקום ע"א באיש לכל עוון ולכל חטאת", דורשת הגמרא: לכל עוון ולכל חטאת - אינו קם, אבל קם הוא לשבועה, לומד המהר"ם שע"א נתמעט לממון ולא נתמעט משבועה בין לחיוב שבועה ובין לפטור מהשבועה, דהיינו שעד המסייע פוטר משי"ד.

ב. **מקל וחומר** - שבכל מקום בדיני ממונות רואים שכוחו של המוחזק עדיף על זה שבא להוציא מהמוחזק, שהרי המוציא מחברו עליו תראה, אם כן ק"י הוא: אם עד המסייע למוציא (= לתובע) זוקק את המוחזק להשבע ש"ד (מוציא שבועה מהמוחזק), כשהעד מסייע למוחזק כל שכן שיפטרנו מן השבועה שמחוייב בה.

ג. הוכחה בדרך השלילה - מדינו של ר' חייא קמייטא (ב"מ ד,א) - שלמדנו ששני עדים המעידים על מקצת התביעה - מחייבין שבועה מביניהם מפיו ועד אחד.

ואי ס"ד לומר שעד המסייע אינו פוטר משי"ד אם כן נוכל לפרוך את הלימוד לדינו של ר' חייא קמייטא: מה לפיו ועד אחד כשהן מחייבין שבועה - אין כיוצא בהן פוטר מאותה

שבועה, שהרי אם יבוא ע"א המסייע ומעיד כדברי הנתבע - אין הוא פוטר משבועה, וכן אם היה בא ע"א ואומר שאינו חייב כלום כנגד הודאת פיו (שהודה שחייב) - אינם פוטרים אותו מהשבועה שחייב את עצמו שהרי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי תאמר בעדים (רח"ק) שאפילו אם נאמר שמחייבין שבועה ישנן בהכחשה בכיוצא בהן. שאם יבואו שני עדים אחרים ויסייעו לנתבע שאינו חייב כלום - נפטר הנתבע משבועה וכל מה הצד פרכינן בפירכא כל דהו. ומוזה שלא פרכנו את הלימוד של רח"ק בפירכא זו מוכח דלא כרמב"ן.

ד. קושיות הרמב"ן על האומרים עד המסייע פוטר מש"ד ותרוצי הרא"ש (ב"מ סי' ג)

הרמב"ן מקשה מהמשנה ב"מ לה,ב השוכר פרה מחברו והשאלה לאחר ומתה כדרכה (באונוס) - נשבע השוכר שמתה כדרכה ונפטר מבעל הפרה והשואל משלם לשוכר, זו דעת ת"ק במשנה, ור' יוסי חולק.

שואל הרמב"ן - מדוע השוכר צריך להשבע שבועת שומרים שמתה כדרכה הרי השואל הוא עד מסייע שמתה הבהמה כדרכה [ואין השואל נחשב לנוגע, שהרי הוא בכל מקרה משלם לשוכר], **מתוך הרא"ש** - שהמשנה דינא קמלין שהשוכר נשבע ונפטר מן המשכיר והשואל משלם לשוכר, לאפוקי מדעת ר' יוסי שאמר כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו, אלא תחזור הבהמה לבעלים, אבל אין הכי נמי, אם יש לשוכר ראייה לפטור את עצמו מן השבועה כגון עד המסייע - יביא ראייה ויפטר מהשבועה, אלא שהמשנה לא דיברה בכך¹.

ב. הרמב"ן שואל **מב"מ לו,א** שם נפסק ששומר א' שמסר לשומר ב' - שומר א' חייב לשלם למפקיד, משום שהמפקיד יאמר לו את מהימן לי בשבועה והשני לא מהימן לי בשבועה. (כהסבר רבא שם לו,ב לדינו של ר' יוחנן ששומר שמסר לשומר - חייב) למה השומר הראשון חייב, הרי השומר השני הוא עד מסייע שיעיד שהבהמה נאנסה ויפטור את השומר הראשון מחיוב השבועה המוטל עליו וממילא יפטרנו מהממון?

תרוץ הרא"ש: חיוב השומר הראשון הוא בגלל שאינו יכול להשבע ומתחייב מדין משאיל"מ וע"א פוטר רק מחיוב שבועה אך אינו פוטר מחיוב ממון.

הפלפולא חריפתא ועוד: מקשים על דברי הרמב"ן (ב"יש מקשינן" ברא"ש סימן ג') איך השומר השני יכול להיות עד מסייע הרי הוא נוגע בעדות, שכן אם לא יעיד שהבהמה נאנסה יתחייב לשלם בעצמו לשומר הראשון?

א. **יש מתרצים** שמדובר בשומר שכר שמסר לשומר חנם שְׂדֵי לַשִּׁיחַ (השומר השני) בכך שישבע שנגנבה וכבר נפטר הוא מלשלם, נמצא שכשמעיד שנאנסה הוא כבר לא נחשב

1. ע"י שטמ"ק שם: "וחגליון תוס' כתוב וז"ל: הקשה ח"ר משה פילר" אמאי ישבע חלא השואל מסייעו ושמא איירי כגון ששואל קרוב למשאל ותירץ ח"ר משה כגון שיש עסק שבועה ביניהם". (תערת עורד).

לנוגע בעדות. אך תרוץ זה דחוק, שסוף כל סוף מוטל עליו שבועה ובתוס' קידושין מג,ב מבואר שעד הצריך שבועה אינו עד.

ב. מדובר שכבר נשבע השומר השני להפטר מהראשון ואז הוא בא להעיד לטובת הראשון כשהוא כבר לא נוגע. גם תרוץ זה דחוק, שאפשר שנשבע לשקר ומעיד לטובת חשני רק כדי לחזיק שיקרו ושבועתו שנשבע לשומר הראשון².

ג. קהלות יעקב ב"מ סימן ב' (עפ"י המרדכי בקידושין מג) מתרץ שמדובר שהשומר הראשון מחל לשומר שני על כל תביעות שיש לו עליו בשמירה זו בין ממון ובין שבועה ואז השומר שני כבר אינו נוגע כשמעיד ולכן לפי הרמב"ן הוא יכול להיות עד מסייע שיפטור את הראשון משבועה. ובדומה לכך מצאנו בסוגיא ב"ב מג,א לגבי בני העיר שנגנב להם ספר תורה - מועיל סילוק הנגיעה להכשיר את העדים להעיד, ע"י שמסתלקים מחלקם בספר תורה הרי שהם כבר אינם נוגעים ויכולים הם להעיד ולדון על הספר תורה הנגנב. [אך גם על תרוץ זה ניתן לחקשות ולומר שעדין הם נוגעים, שכן אפשר שהם מעידים לטובתו בגלל שפטרם מתביעותיו וכן דחה הפלפולא חריפתא הנ"ל תרוץ זה³].

ה. מחלוקת אחרונים. האם עד המסייע פוטר ממשאיל"מ

הש"ך (בחו"מ סימן פז ס"ק טז) למד מדברי הרא"ש הנ"ל שהיכן שיש דין מתוך שאיל"מ אין עד המסייע פוטר, שעד פוטר רק מחיוב שבועה ואינו פוטר מחיוב ממון. וכן למדו תה"ד סימן שלי"ד ועוד בדברי הרא"ש.

קצות החושן (סימן פז סק"ט) חולק על ההבנה הפשוטה ברא"ש, וטוען שעד המסייע פוטר גם מחיוב ממון הבא ע"י משאיל"מ. שהעד אינו קם לממון אלא העד בא לפטור אותו מהשבועה וממילא אין עליו יותר חיוב ממון, כמו בנסכא דר' אבא שהנתבע נתחייב שבועה ע"י ע"א ומתוך שאינו יכול להשבע משלם ממון, כך עד המסייע פוטר. והקצות מחזק את דבריו מלימוד ק"ו. שהרי מהר"ם והרא"ש למדו שעד המסייע פוטר משבועה בק"ו שאם העד המחייב שבועה זוקק את המוחזק להשבע (מוציא שבועה מהמוחזק) ק"ו שעד המסייע למוחזק יכול לפטרו מהשבועה. א"כ נלמד ק"ו לגבי דין משאיל"מ שאם עד זוקק את המוחזק לשלם ממון ע"י משאיל"מ כמו בנסכא דר' אבא קל וחומר שיפטור אותו מחיוב ממון שנובע ממשאיל"מ.

אם כך על מה אמר הרא"ש שעד המסייע אינו פוטר מחיוב ממון בשומר שמסר לשומר? מסביר הקצות שהרא"ש מתכוין שהשומר ראשון נתחייב ממון מצד איני יודע אם פרעתיך (ולא משום משאיל"מ כהבנת הש"ך ותה"ד) והאמת שישנה מחלוקת אם שומר כבר משעת מסירה נתחייב או רק משעת פשיעה נתחייב, אם השומר משעת מסירה כבר נתחייב על הפקדון - מובן מדוע כששומר ראשון אומר איני יודע מה קרה לבהמה הוי

2. חו"מ לד, כז: י"א שהנשבע להכחיש העד, העד ואותו שנשבע לו מצטרפים להעיד עליו לפוסלו, אם שם אין נגיעה - הכא לא גרע (אמנם יש החולקים שם אך לא בהכרח שמטעם נגיעה). (הערות עורך).

3. ובב"ב מג האם נאמר שמעידים כך בגלל הנגיעה חקודמת? (הערות עורך).

איני יודע אם פרעתיך, אך גם אם נאמר ששומר משעת פשיעה נשתעבד - בכ"ז זה בגדר איני יודע אם פרעתיך, לפי שבשעה שמסר שומר א' לשומר ב' - הוי פשיעה ומשעה זו נתחייב השומר הראשון וכיוון שאינו יודע בעצמו מה קרה לבהמה - הוי איני יודע אם פרעתיך וחייב לשלם. ואף עד המסייע לא יפטור מממון זה שכן אין זה חיוב ממון הנובע משבועה. והקצות מוכיח דבריו מהנמוי"י ב"ק קיב,א.

במקרה ששואל חמור ע"מ שירכב עליו שלוחו ומתה הבהמה בדרך ואינו יודע אם מתה מחמת מלאכה - השואל פטור, לפי שהשומר מתחייב רק מזמן פשיעה וא"כ הוי א"י אם נתחייבתי, אבל אם שאל חמור לרכוב עליו הוא עצמו ונתנו לשלוחו, כיוון שאין השואל רשאי להשאל - הוי פשיעה ונתחייב תיכף וא"כ הוי איני יודע אם פרעתיך. משם מוכח ששומר שמסר לשומר הוי איני יודע אם פרעתיך, ובזה אין עד המסייע פטור, כיוון שאין חיובו נובע משבועה.

הקצות מביא ב' נפקא מינות בינו לבין הש"ך:

א. במקרה של נסכא דר' אבא אם יביא החוטף עד המסייע שדידיה חטף.

ב. החשוד שנתחייב ש"ד שהדין **שחייב לשלם משום משאיל"מ** - האם עד המסייע לחשוד יפטור אותו מתשלומין.

לפי הש"ך עד המסייע אין בכוחו לפטור מחיוב ממון של "מתוך שאינו יכול להשבע משלם" ולכן בשני המקרים עד המסייע לא יפטרו אך לפי הקצות עד המסייע פטור גם מדין משאיל"מ ולכן פטור בשני המקרים הנ"ל. (יש, אמנם, לבדק ההשלכות מצד "שכנגדו נשבע ונטל")

ו. מעשה בלולב

כיוון שהגענו עד הלום אביא מעשה שקרה בסוכות והדין בו תלוי במחלוקת הש"ך והקצות. אדם שאל מחבירו לולב ולאחר שנענע בו החזירו למשאל כשהוא פסול⁴ השואל אומר שאינו יודע כיצד נפסל הלולב אך אפשר שנפסל תוך כדי שנענע בלולב באופן המקובל, ואם כן דינו כמתה מחמת מלאכה שהשואל פטור⁵, אך מכ"מ השואל חייב בשבועת שומרים שמתה מחמת מלאכה, וכיוון שהוא אינו יודע כיצד נפסל הלולב הרי

4. יש להעיר מתשובת הר"ן סי' יט אודות השואל ספר שפטור מאונסין (הו"ד בסמ"ע עד סקכ"א) והש"ך כתב (שם סי' כט) בטעמו שאין כל הנאה של השואל דמשאל נמי מצוה קעביד ונחנה מפרוטה דרב יוסף (וא"כ תלוי בפסיקת ההלכה במחלוקת רבה ורב יוסף וכ"כ בקצות"ח שמביא אמנם בסי' עב סי' ס"ק לד כתב שאף לרבה אינו כשואל. ועי' מחנ"א שאלה סי' ג ונתה"מ סי' עד סק"י. סוף דבר בנידון חיוב שואל לולב באונסין צ"ע אף בנושא זה שו"ר שהאריך בענין זה ומהבטים נוספים בשד"ח אסיפת דינים מערכת אתרוג סי' ג' אות כט. (הערת עורך).

5. יש לעיין האם בכח"ג חשוב מתה מחמת מלאכה. האונס כאן נגרם (לדברי העד) בשעת המלאכה אך לא מחמת המלאכה. ואין לבוא מכח שיטת הרמ"ה שנאנסה בדרך חשיב ממ"מ כי כבר באר דבריו התייבות שבדרך שכיחי אונסין וכמדומה שזה לא שייך בלולבים בשעת נטילה. (הערת עורך).

הרב אריה אסולין

שדינו משאיל"מ. אולם במקרה דנן היה עד אחד שמעיד שראה שהלולב נפסל בזמן שהשואל נענע בו כמקובל ואם כן הרי מתה מחמת מלאכה, האם העד המסייע לשואל יפטרנו מחיוב הממון מדין משאיל"מ?

לפי הש"ך (בהבנת הרא"ש) עד המסייע אינו פוטר מחיוב ממון של "מתוך" ולכן חייב לשלם.

לפי הקצות תלוי אם שומר משעת מסירה נשתעבד או משעת פשיעה נשתעבד אם משעת מסירה נשתעבד - הוי איני יודע אם פרעתיך וחייב.

אך אם רק משעת פשיעה נשתעבד - הוי איני יודע אם נתחייבתי שפטור מתשלום.

ז. הסבר הקובץ שיעורים לדברי הרא"ש (עפ"י הבנת הש"ך)

הרא"ש בב"מ סימן ג' פסק שעד המסייע פוטר מחיוב שבועה, אך אינו פוטר מחיוב ממון של משאיל"מ לפי שעד אינו קם לממון.

שואל **הקובץ שיעורים** חלק ב' סימן ז' שלפ' זה יצא שאין סימטריה בין עד שמחייב שבועה שבאינו יכול להשבע נמצא שהעד קם לממון ומשאיל"מ כמו בנסכא דר' אבא ואילו בעד שמסייע לנתבע אין הוא יכול לפטור מחיוב ממון שנובע מכך שאינו יכול להשבע.

וקשה שהרי נלמד בקל וחומר שאם עד שמסייע לנתבע (המוחזק) אינו יכול לפטור מחיוב ממון של משאיל"מ, קל וחומר שעד שמביא התובע להוציא ממון, לא יוכל לחייב ממון כשאין הנתבע יכול להשבע ואם כן אין מקום לדינו של ר' אבא שהרי מהקל וחומר הזה יצא שאי אפשר לחייב ממון ע"י ע"א כשאין הנתבע יכול להשבע?!

הקובץ שיעורים והסטיפלר מסבירים שאכן ישנה סימטריה בכוחו של העד שמצד אחד יכול לחייב שבועה ומצד שני בכוחו של העד לפטור משבועה אם מסייע למחייב שבועה. אבל העד אין בכוחו לחייב ממון או לפטור מממון שכן שנינו בשבועות דף מ לא יקום עד אחד באיש וכו' - אין בכח ע"א לחייב ממון אלא כוחו לחייב שבועה בלבד, להבהרת הענין נאמר כך ישנו סולם ובו ב' שלבים:

בשלב א' - חיוב שבועה

בשלב ב' - חיוב ממון

עד אחד יכול לפעול רק בשלב א' - בכוחו לחייב שבועה וכן בכוחו של העד המסייע לפטור משבועה - בזה כוחו של עד ולא יותר וא"כ הסימטריה היא מוחלטת. אלא שמדיני השבועה נפסק שאם הנתבע אינו יכול להשבע (היכא שהוי ליה למידע) זה מעלה את חיוב השבועה ומשנה אותה לחיוב ממון גמור שמשאיל"מ.

ואז זה כבר דרגה ב' בסולם, אך לא העד מעלה את החיוב לחיוב ממון (שלב ב') אלא טענתו הגרועה שאינו יודע או אינו יכול להשבע את השבועה המוטלת עליו - זהו הגורם שהופך זאת לחיוב ממון.

לפניו בנסכא דר' אבא העד חייב רק שבועה ודיני השבועה מעלים זאת לשלב ב' של חיוב ממון (בגלל שאינו יכול להשבע לא חטפתי) אך לא העד עצמו שכן ע"א לא קם לממון. לעומת זאת כשעד מסייע בא לפטור מחיוב ממון של משאילי"מ - זה כבר שלב ב' בסולם חיוב ממון גמור ואין בכוחו של עד אחד לקום לממון, לכן עד המסייע לא יכול לפטור מחיוב ממון של משאילי"מ.

ח. תוספת באור למחלוקת הש"ך והקצות בעד המסייע כשהדין משאילי"מ

לעיל הבאנו שהקצות חולק על הבנת הש"ך ברא"ש וס"ל שעד המסייע פוטר ממשאילי"מ. עפ"י הסבר הקובץ שיעורים בדעת הרא"ש ניתן להבין את יסוד המחלוקת בין הש"ך לקצות, שהש"ך סובר שחיוב ממון של משאילי"מ - זהו חיוב ממון גמור וכבר אין כאן חיוב שבועה בכלל, לפי שהשבועה שחייב העד נשתנתה ונהפכה לחיוב ממון מכח דיני השבועה ולא מכח העד ולכן לא שייך לומר שעד המסייע יפטור מהשבועה וממילא יפטור מהממון של "מתוך". לעומת זאת קצות החושן סובר שעיקר החיוב המוטל על הנתבע זה לעולם חיוב שבועה גם כשהדין הוא משאילי"מ, ולכן אם עד מסייע פוטר מהשבועה ממילא יפטור גם מהתשלומין⁶. ניתן להמשיל זאת לכלל בחכמת הכימיה: תערובת - ניתנת לפרוק בקלות תרכובת - זו בריאה חדשה שנוצרה מהתערובת והיא קשה לפרוק. הקצות רואה את דין משאילי"מ כתערובת, ולכן ניתן לחזור ולפרוק את חיוב התשלומין לחיוב שבועה שעד המסייע פוטר ממנה וממילא נפטר מתשלומין, לעומת זאת הש"ך רואה זאת כתרכובת שלא ניתנת לפרוק כיוון שחיוב השבועה נשתנה לחיוב ממון זו בריאה חדשה שלא ניתנת לפרוק לכן עד המסייע לא יכול לפטור ממשאילי"מ.

ט. הערת הקה"י על דינו של הרא"ש (לפי הש"ך)

הרא"ש תירץ בשומר שמסר לשומר שהואיל ונתחייב שבועה ואינו יכול להשבע משלם ועד המסייע לשומר לא יכול לפוטרו משום שאין ע"א קם לממון, שואל הקה"י למה לא נאמר לשומר להתחכם עם המפקיד וינהג כך - הוא ישלם למפקיד את ההפרש ואח"כ יחזור ויתבע את המפקיד שהוציא ממנו ממון שלא כדין ויביא כעד את השומר השני שמעיד שהבהמה נאנסה, והמפקיד הרי אינו יודע וממילא לא יוכל להשבע כדי להכחיש את העד, ונאמר למפקיד מתוך שאינו יכול להשבע משלם, ויחזיר לשומר את מה ששולם לו. (וכה"ג מצאנו בכתובות פח,א לגבי ע"א מעיד שהיא פרועה מכתובתה, אי פיקח הבעל מביאה לידי שבועה דאורייתא ע"י שישלם לה בשנית בפני העד הראשון ועוד עד נוסף ויזקוף את התשלום הראשון כמלוח ויחייב אותה שבועה דאורייתא במקום שבועת המשנה). ואם נרצה לדחות את השאלה בטענה שהשומר תובע בשמא ואינו יכול להשביע הרי מצאנו בכך מחלוקת ראשונים בין הרי"ף לר"י מיגש, והרא"ש ס"ל כרי"ף שגם

6. יש לדון מה הדין בנתחייב שבועה ולו עד מסייע ולפני שבי"ד פסקו בדין, נפסל הנתבע לשבועה. (הערת עורך).

בטוען שמא אם יש לו עד - מחייב שבועה את הנתבע.

מתוך הקה"י (בי"מ סי' ב) הרא"ש בסוף פרק הכונס סובר שדין משאיל"מ קיים. רק בשמא גרוע היכא שהוי ליה למידע ואינו יודע (משום שטענתו גרועה ונראה כטוען ברמאות), משא"כ אם לא הוי ליה למידע - לא אמרינן שחייב לשלם אם כן בנידון של שומר שמסר לשומר השומר שקיבל שמירה על עצמו - הוי ליה למידע ואם אינו יודע - טענתו גרועה ומשאיל"מ, משא"כ המפקיד אינו צריך לדעת מה קורה עם פרתו בזמן שהיתה אצל השומר לכן יש לו שמא טוב ואין כאן דין משאיל"מ, אם כן השומר לא יוכל להוציא את כספו בחזרה ע"י התחכמות זו.

י. שיטת הסוברים שעד המסייע אינו פוטר

הרמ"ה מובא בטור סי' מו סעיף לו שעד המסייע אינו פוטר משבועה וכל מה שאמרה הגמרא בשבועות דף מ שעי"א אינו קם לממון אך קם לשבועה הוא רק לחיוב שבועה ולא לפטור משבועה. ובבאור הטעם שעד המסייע אינו פוטר **ניתן לומר בפשטות** שהתורה חידשה רק שעד מחייב שבועה ולא חידשה שעד גם פוטר מחיוב שבועה, ובעד כנגד עד, העד הראשון הריחו כשנים ואין דבריו של אחד (העד השני) במקום שנים.

ר' מאיר שמחה בחידושו לבבא מציעא ב,ב דוחה את הקל וחומר של מהרי"ם דלא דמי כלל עד המחייב שבועה לעד הפוטר משבועה.

שבוע שבה לחייב שבועה את המוחזק - האמינתו התורה לפי שמה נפשך אם האמת שהוא חייב ובגלל השבועה שנתחייב מכח העד אין הנתבע רוצה להשבע אלא לשלם - טוב ואפילו אם העד משקר - עדותו לא גורמת להוציא ממון אלא רק להשביע - ישבע הנתבע ויפטר.

משא"כ בעד במסייע שבה לפטור, שמא הוא מעיד עדות שקר ויגרום לנתבע להפטר מהשבועה ואף מלשלם ממון (אם בנתבע היה נרתע בגלל השבועה והיה מחליט לשלם) נמצא שהעד המסייע הפסיד ממון בעדותו - לכן אין זה קל וחומר.⁷

הר"ן (בחידושו על בי"מ) וכן בנמוקי יוסף (שם בריש בי"מ) מציגים בפנינו שיטה אמצעית שעד המסייע אינו פוטר משי"ד של מודה במקצת או שבועת שומרים, אבל אם באו עד המחייב ואחריו עד המכחישו אפילו שבאו לאחר שפסקו בי"ד שהנתבע חייב שבועה להכחיש את העד הראשון, בכו"ז הוי עדות בהכחשה והעד הראשון (המחייב שבועה) כמאן דליתיה, החידוש הגדול בר"ן הוא שאפילו שהעד השני בא אחר פסק בי"ד זה עדיין נחשב לבא בבת אחת, ולכן יש כאן דין ע"א בהכחשה. **ובטעמו של הר"ן** נראה לומר שכל זמן שלא נעשה מעשה שבועה - עדיין זה נחשב לבא בבת אחת כי בי"ד עדיין לא סיימו את עבודתם כל זמן שהנתבע לא נשבע וא"כ העד המכחישו לעד הראשון מבטל את דבריו

7. ע"י קונטרסי שיעורים מסי' בי"מ (עמ' יא) ובעד אחרונים שעי"א מחייב שבועה אינו טאמן אלא גוזי"כ שחצי עדות לממון מחייב שבועה ומחייב תיתי לומר שיש חידוש כזה לפטור, ע"ש ונראה שבדברים אלו יש תשובה לק"ו. (הערת עורך).

וכמאן דליתיה. ואין זה דומה לעדות אשה שעד אומר מת בעלה והשני שבא אחר שכבר פסקו ביידי להתירה אינו נאמן, כיוון שהראשון נחשב כשנים ואין דבריו של אחד (העד השני) במקום שנים, שברגע שביידי פסקו להתירה נסתיימה עבודת ביידי ולכן אם אחר שפסקו להתירה בא עד המכחיש לעד הראשון - נחשב הדבר לבא בזה אחר זה ואין לשני כח להכחיש את הראשון שנחשב כשניים (דינו של עולא יבמות קיז, ב).

הש"ך בחו"מ פז ס"ק ט"ו חולק על הר"ן ותמה על דבריו שאף אחר שפסקו ביידי לנתבע להשבע בכו"ז מחשיב זאת הר"ן כבא בבת אחת, אמנם אף הש"ך פוסק שחעד השני נאמן להכחיש את העד הראשון אף בבא בזא"ז, אך לא מדין ע"א בהכחשה (כר"ן) אלא מדין עד המסייע, שנאמן מהתורה לפטור משבועה.

יא. יישוב סתירה בש"ך מיו"ד קכז לחו"מ פז

הש"ך ביו"ד (סימן קכז ס"ק יד) בעניין הכחשה בין עד לעד באיסורין מביא מחלוקת בין התוס' לריטב"א האם אמרינן "כ"מ שהאמינה תורה לע"א הריהו כשניים ואין דבריו של אחד במקום שנים" יבמות קיז, ב לגבי חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן ובא ע"א ואמר שהיא חלב ואחר כך בא עד שני והכחיש את הראשון ואמר שזה שומן. התוס' בכריתות יא, ב פוסק שאמרינן אף באיסורין את הכלל של עולא כל מקום שהאמינה תורה לעד אחד הריהו כשניים (אם באו העדים בזה אחר זה). וכיוון שקיבלנו את עדות הראשון אין בכוחו של השני להכחישו. אבל הריטב"א ביבמות פח, ב סובר שרק במקום שמדינא צריך שניים כמו בדבר שבערוה אז אמרינן שהראשון הריהו כשניים ולכן בעדות אשה ובסוטה שעד מעיד שנטמאה אחר קינוי וסתירה אמרינן שהראשון הריהו כשניים והשני לא נאמן כנגדו. משא"כ באיסורין שע"א נאמן מדינא אין סיבה לתת לעד הראשון כח של שניים, וממילא העד השני בכוחו להכחיש את העד הראשון אף שבא בזה אחר זה לפי שכוחם שווה.

השב שמעתתא (בשמעתתא ו פרק כ) **מקשה** על דברי הש"ך שסותר את דבריו שביידי סימן קכז פסק הש"ך (באיסורין) כתוס' שע"א נאמן כשניים ואין השני יכול להכחישו, ואילו בחו"מ סימן פז נוקט הש"ך שעד המסייע נאמן כמו העד הראשון שחייב שבועה ויכול לבטל את דברי העד הראשון **וקשה** הרי אמרנו שכ"מ שהאמינה תורה לע"א הריהו כשנים ואין דבריו של השני כלום כנגד הראשון שנחשב כשניים?

תרוץ השב שמעתתא בשם אחיו (בעל קונטרס הספקות)

התורה האמינה לע"א באיסורין ולכן בחתיכה ספק חלב ספק שומן - נאמן העד הראשון שאמר שהוא חלב וכעת אתחזק איסורא והאוכלה חייב עליה כמו בהעידו שניים, ואם יבוא עד אח"כ וירצה להכחיש את הראשון - אינו נאמן כי כבר הוחזקה החתיכה כוודאי חלב וע"א אינו נאמן להוציא מאתחזק איסורא (כמבואר ברא"ש פרק הניזקין בגיטין) אבל בעניין שבועה התורה האמינה לעד הראשון לחייבו שבועה והתורה גם האמינה לעד השני לפטור משבועה (כמבואר ברא"ש ב"מ פ"א סימן ג) וא"כ התורה האמינה לעד המסייע שיפטור

משבועה בכל אופן בין אם זה שבועה מכח ע"א ובין אם זה חיוב שבועה מכח שני עדים כמו שעד המסייע פוטר משבועת מודה במקצת ושי"ש, לכן גם אם נאמר שהעד הראשון המחייב שבועה הריהו כשניים מכ"מ כיוון שיש כאן חיוב שבועה בלבד (ולא ממון) עד המסייע פוטר מהשבועה.

יב. יישוב שיטת הריטב"א בדינו של עולא

השי"ך ביו"ד קכז ס"ק יד הקשה על דברי הריטב"א שבאיסורין אין לראשון כח כשני עדים משום שאין צריך לאיסורין שנים וסגי בע"א. שואל השי"ך הרי בעגלה ערופה אמרה הגמרא בסוטה מז,ב שאם בא ע"א ואומר ראיתי את ההורג ובא אח"כ עד שני להכחישו - אינו נאמן כי כל מקום שהאמינה תורה לע"א הריהו כשניים, והרי עגלה ערופה זה דין איסורין ובכ"ז נתנה התורה כח של שנים לעד הראשון שאמר ראיתי את ההורג ולא עורפין עגלה בגלל עדותו?

תירוצים לקושיית השי"ך

א. ניתן לומר שכיוון שהעד שאומר ראיתי את ההורג מעיד בעניין נפשות, לכן יש לתת לו כח של שניים אחרת לא יהיה נאמן בעדותו, אף שלא הורגים על פי דבריו, כי סוף כל סוף הוא מעיד על רצח.

ב. שב שמעתתא (שמעתתא ו פרק כא) מתרץ שעגלה ערופה היא בגדר קרבן וע"א אינו נאמן לקרבן לכן צריך לתת לראשון כח של שניים, והשי"ש מוכיח שעגלה ערופה אינו דין רגיל של איסורין שהרי נאמנות ע"א בעגלה ערופה נלמד מהפסוק "ולא נודע מי הכהו" ואם עגלה ערופה הוה סתם דין איסורין רגיל היינו למדים נאמנות ע"א מוספרה לה כמו בשאר איסורין ולא היה צורך בפסוק מיוחד, אלא כיוון שע"ע היא כקרבן לכן צריך שנים ומשום כך צריך פסוק מיוחד ללמדנו שהעד שראה את ההורג נאמן כשנים.

ג. תרוץ נוסף בשי"ש - הראשון שמעיד עדות בגוף הדבר "ראיתי את ההורג" - נחשב לעד, והעד השני שאומר "לא ראיתי" - אינו נחשב לעד בכלל, כיוון שאינו מעיד עדות בגוף הדבר אלא בא רק להכחיש את הראשון, והיכן שהתורה האמינה לעד אין השני נאמן להכחישו (אא"כ באו בבת אחת ממש).

ודוגמא בחתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן - נאמן העד השני כמו העד הראשון כיוון שהשני גם הוא מעיד בגוף הדבר שאומר זה היתר ולא איסור. אבל אם העד השני יגיד: "לא ראיתי" - אין השני נאמן גם באיסורין, כי אינו מעיד עדות בגוף הדבר, ונאמנות העד היא רק להעיד ולא להכחיש לראשון שכבר האמינתו התורה ולפי זה בשבועה גם העד המסייע מעיד בגוף הדבר כמו העד הראשון - לכן נאמן העד השני כמו הראשון ואף שבאו בזא"ז השני נאמן לפטור משבועה.

ד. תרוץ השי"ך עצמו לקושייתו על הריטב"א.

הריטב"א מודה לעקרון שכל מקום שמפורש בתורה שע"א נאמן - הריהו כשניים ולכן

בעגלה ערופה שנלמד מפסוק "ולא נודע מי הכהו" - נאמן העד הראשון כשניים ואין עד שני יכול להכחישו, אלא שהריטב"א בא להוסיף על עקרון זה ולומר שגם היכן שלא מפורש בתורה שע"א נאמן - ג"כ נתנו לו חכמים כח של שנים אם צריך שני עדים לדבר ולכן בדבר שבערוהו שצריך שניים נתנו חכמים כח של שני עדים לעד האומר מת בעלה ואין עד שני נאמן להכחישו.

לפי תרוץ הש"ך נוכל לחדד את מחלוקת הריטב"א עם התוס' בכריתות יא,ב שבעצם מחלוקתם האם באיסורין אומרים שהעד הראשון הריהו כשניים או לא נובע ממחלוקת על מקור הדין שע"א נאמן באיסורין:

התוס' לומד מהפסוק "וספרה לה" שע"א נאמן באיסורין, א"כ יש לימוד מפורש בתורה לאמנות ע"א והריהו כשניים. **אבל הריטב"א** ס"ל כרש"י שע"א נאמן באיסורין, מסברא ולא מפסוק לכן נשאר לעד הראשון כח של ע"א שכן אין סיבה לתת לעד הראשון כח של שנים בין מטעם שאינו מפורש בתורה אלא נלמד מסברא ובין מטעם שע"א נאמן באיסורין ואין צורך לכח של שני עדים באיסורין.

סברת רש"י שע"א נאמן גם בלי פסוק, כי אחרת לא יוכל אדם לאכול אצל חבירו ואפילו אצל אשתו שכן לפניו רק ע"א, לכן חייבים לומר שמספיק ע"א לאיסורין שאם לא כן לא שבקת חיי לשום בריה.

קושיית אחיו של הקצות (בש"ש ש"י סוף פכ"א)

קיי"ל שע"א בהכחשה לאו כלום הוא וכמאן דליתיה (כדמוכח מקידושין סה,ב) אם כן איך עד המסייע שבא אחר עד המחייב פוטר משבועה, והרי הוא מוכחש כבר מהעד הראשון שנתקבלה עדותו וא"כ דברי השני כמאן דליתיה?

מתרץ הש"ש שלא אמרין ע"א בהכחשה לאו כלום אלא במקום שאפילו קרוב ופסול ובע"ד יכולין להכחיש את העד, כגון בעדות אשה ובאיסורין, אבל בממונות שדווקא עד כשר קם לשבועה ואין בעל דבר או בריה יכולים להכחיש את העד - בזה אין בכלל את דין ע"א בהכחשה אפילו אם באו בבת אחת, אלא שע"א שמחייב שבועה הוא עד וגם השני המכחישו הוא ג"כ עד, ונחשב לעד נגד עד לא בגלל דין ע"א בהכחשה, אלא משום עד המסייע פוטר. ואם נאמר שעד המסייע אינו פוטר משבועה הרי שגם אם באו שני העדים בבת אחת, זה שמחייב שבועה - נאמן כשנים והעד הפוטר אינו נאמן והריהו כמו אשה וקרוב שאין בדבריהם כלום נגד עד שהאמינתו התורה.

ראוי לציין שלפי השב שמעתתא הכלל "כל מקום שהאמינה תורה ע"א הריהו כשנים" זו מליצה, שפירושה שהעד הראשון נחשב לעד, והשני אינו נחשב לעד כלל, אך אין הכוונה שהראשון הוא ממש כשניים, וכך נראה בתשב"ץ שהביא הש"ש אך מהריטב"א ביבמות פח: הנ"ל מוכח שלמד כפשוטו שהעד הראשון הרי הוא כשנים וכוחו עדיף מחשני שהוא רק אחד ואין זו מליצה בעלמא.

יג. האם עד המסייע פוטר משבועת שומרים

בהגהות מימוניות טו"י פ"א סק"ג מביא ירושלמי ששומר חינוס נפטר משבועה דווקא ע"י שני עדים שמסייעים לדברי השומר שלא פשע, אבל בעד אחד - חייב שבועה, ובתה"ד סימן שלי"ד מבאר דיעה זו: "בשבועת שומרין כיוון שוודאי היה של חברו - לא יוכל להפטר מן השבועה אלא בשני עדים". (ודבריו צריכים לבאור ופרשם בהמשך).

מכ"מ ברא"ש ובמרדכי פליגי על דיעה זו וס"ל שעד המסייע פוטר אף משבועת שומרין שהרי הקשה הרא"ש בסימן ג' לגבי שומר שמסר לשומר מדוע לא יפטרנו השומר השני ולא תרץ שבשבועת שומרין עד המסייע לא פוטר, מוכח שסובר שאין חילוק בין השבועות ובכולם פוטר עד המסייע (דברי הרא"ש הובאו לעיל ע"י"ש).

לבאור דעת הסוברים (ירושלמי) שבבועת שומרים שונה משאר השבועות נביא שני הסברים:

א. הרב זולטי במשנת יעבץ סימן י"ט מבאר שבשבועת מודה במקצת ושבועת ע"א מן הדין היה נפטר לגמרי בלא כלום שהרי המוציא מחבירו עליו הראיה אלא שהתורה החמירה עליו וחייבה את הנתבע שבועה, א"כ כל חיובו הוא רק שבועה ועד המסייע פוטר מן השבועה, לעומת זאת בשבועת שומרים לולי השבועה היה השומר חייב בתשלומין ועיקר חיובו הוא חיוב ממון ולא שבועה, אלא שהתורה חסה על השומר והקילה עליו שיוכל להפטר ע"י שבועה, א"כ שבועת השומר היא מהותית ביותר ובעצם הוא חייב ממון אלא שהקלו עליו להתירו בשבועה, ועד המסייע פוטר מחיוב שבועה, ואינו פוטר מחיוב ממון (כמבואר בתרוץ הרא"ש ב"מ סימן ג' על היש מקשין חבל) לכן בשבועת שומרין שביסודה חיוב ממון - לא יועיל עד המסייע. משא"כ בשאר השבועות שאין ביסודן חיוב ממון - עד אחד פוטר מן השבועה.

ב. ברצוני לומר הסבר שונה במקצת המבוסס על דברי הקה"י (ב"מ סוף סימן ב) הרא"ש בסוף פרק הכונס סובר כדעת התוס' והראב"ד שבחמשין ידענא וחמשין לא ידענא - משאיל"מ, רק היכא שהוי ליה למידע שאז נראית טענת הנתבע שאומר איני יודע כטענת רמאות, אבל היכא שלא הוי ליה למידע שאז יש לו שמא טוב ואינו נראה כרמאות - לא אמרין משאיל"מ.

אולם זה דווקא בשבועת ע"א ושבועת מודה במקצת אבל בשבועת שומרין אמרין משאיל"מ אף היכא שלא הוי ליה למידע, והטעם משום דשומר שאני שבשומר השבועה היא חלק מדיני השמירה שעליו, וכשאינו נשבע אפילו היכא דלא הוי ליה למידע עכ"פ לא השלים השומר את דיני השמירה שנתחייב להעמיד את הפקדון לפני הבעלים או לברר אונסו ומשום כך כשאיל"מ, וכעין זה כתוב בחזו"א חו"מ סימן ה' סוף סק"ו "שבועת שומרין היא מחמת ששיעבד נפשו לשמירתו ושיהיה באחריותו כל של ישבע שנאנס - שיעבד נפשיה אף שלא פשע באי ידיעתו". עפ"י דברי הקה"י והחזו"א ניתן להסביר גם מדוע בשבועת שומרין לא יועיל עד המסייע, כיוון שבשבועת השומר היא מהותית ביותר ונתחייב השומר או להחמיר את הפקדון או לברר אונסו בשבועה, כאן לא יועיל עד המסייע, כי זו שבועה בגדר אחר משאר שבועות ואין לעד כח לפטור את השומר ממנה.

יד. האם עד המסייע פוטר מכמה שבועות

בתרומת הדשן סימן של"ד כתב שעד המסייע פוטר אף מכמה שבועות ולכן אם נתחייב שבועת מודה במקצת או שבועת שומרין וגם שבועת ע"א ובא עד המסייע לנתבע - נפטר הנתבע מכל השבועות שנתחייב.

השי"ך חולק על תה"ד ואומר שבמקרה כזה אוקי חד לגבי חד וסלק עדותן כמאן דליתא (בדומה לע"א בהכחשה) וחייב הנתבע להשבע שבועה דאורייתא של מודה במקצת או ש"ש. והשי"ך מביא ראיה לדבריו דאמרינן סלק את העדים ונשאר עליו חיוב השבועה מסימן מו סעיף לו בטור ובשו"ע. במקרה שהיה שטר והעדים מתוכחים אם היה תנאי או לא היה תנאי על השטר, הדין שמתחילים כאילו אין כאן עדות כלל לגבי התנאי (סלק) וישבע היסת כדעת ר' מתתיה בטור סוף סימן מ"ו. א"כ מוכח דלא כתה"ד שהרי למרות שעד מסייע לא נפטר מההיסת. ומוסיף השי"ך ואומר שאין לומר ששבועת היסת שאני.

ונראה שלא קשה על תה"ד מסימן מ"ו לפי שתה"ד סובר כספר התרומות שכתב בסה"ת שער כ"א ח"ה שעד המסייע פוטר רק משבועת התורה או שבועת המשנה אך אינו פוטר משבועת היסת, שתקנת רב נחמן להשבע היסת נתקנה בכל דבר.

ובמשנת יעבץ מבאר את מחלוקת השי"ך עם סה"ת האם עד המסייע פוטר משבועת היסת שתלויה בגדר של שבועת היסת.

סה"ת ותה"ד סוברים ששבועת היסת אינה בגדר ברור רגיל כמו שאר שבועות אלא זהו חיוב מיוחד שהטילו חכמים להסיתו להודות, וא"כ לא שייך שעד המסייע יבוא במקום שבועת היסת, שהרי עד בא כראיה מבררת ובכופר הכל כבר יש לו ראיה, שהרי התורה האמינתו בגלל החזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, ואעפ"כ חכמים חייבוהו להשבע היסת למרות שיש לו ראיה, אם כן עד מסייע לא יפטור מהיסת, אבל השי"ך ושאר ראשונים החולקים על בעה"ת סבירא להו ששבועת היסת היא ברור כמו בשאר שבועות ולכן עד המסייע פוטר מהיסת כשם שפוטר משאר שבועות.

בשורש מחלוקתם של השי"ך ותה"ד האם אמרינן סלק וכו' נראה לדמות זאת למחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בע"א אומר מת בעלה וע"א אומר לא מת האם זה יוצר ספק ואם נשאת לעד שלה לא תצא. הרמב"ם בהלכות גרושין פרק יב הלכה י"ט סובר שעד נגד עד יוצר ספק גמור ולכן אם נשאת לעד - לא תצא (אם טוענת ברי לי שמת) והרמב"ן חולק וסובר שע"א בהכחשה לאו כלום וכמאן דליתיה ואין כאן ספק כלל ולכן לא יכולה להנשא לעד לפי שהעדים מבטלים זה את זה והיא בחזקת אשת איש. ובעניינינו לגבי חיוב שבועה סובר תה"ד שעד המסייע יוצר ספק לגבי חיוב השבועה וספק שבועה לקולא כי הנתבע מוחזק בשבועתו (עיין בשי"ך⁸ פו סק"ו). לעומת זאת השי"ך סובר שבעד ושבועה וכנגדם יש עד המסייע אמרינן סלק את שני העדים וכמאן דליתיה בדומה לע"א בהכחשה שלא כלום הוא, ונשאר עליו חיוב שבועה של מודה במקצת או ש"ש (ועיין בדברי הקצות

8. אמנם, ע"ש ברמ"א סעיף ו לענין עד המסייע לפטור משבועת הנוטלין. (הערת עורך).

טו. הכחשה של תרי ותרי והיה חייב ש"ד

הש"ך בס"ק טו סובר שגם בתרי ותרי אמרינן סלק ואם היה חייב ש"ד ישבע שואל הקצות (בסק"ח) איך אפשר לומר סלק בתרי ותרי וישבע שבועה שנתחייב הרי בסימן עא סק"ב בתרי אומרים השטר פרוע ותרי אומרים לא פרע פוסק הש"ך שהשטר פרוע מספק ולא גובה בשטר ואם אמרינן סלק והוי כמאן דליתנהו אם כן היה הנתבע חייב לשלם את השטר?

ועיין בקצות שנדחק לתרץ קושיא זו. ונראה לומר שהשטר הוא ברור כמו עדים וא"כ תרי ושטר נחשב כמו ארבעה עדים ותרי כמאה ולכן תרי ושטר כנגד תרי הוי כתרי נגד תרי, לכן לא שייך לומר סלק וישאר חיוב עפ"י השטר, שכן השטר היא כעדים ותרי כמאה.

ועיין ברעק"א מהדו"ק סימן קלו - קלו שכתב ששטר הוי הוכחה כמו אגן סהדי והוי כמו כח עדות ואמרינן בתרי ושטר תרי כמאה ומוכח כדברינו וברוך ה' שזכינו לכוין לדבריו, ונראה שיש מחלוקת בין הש"ך לקצות באופן ההתייחסות לשטר:

הש"ך סובר כרעק"א ששטר הוי אגן סהדי והוי הוא כמו כת עדים ולכן אמרינן בשטר ועדים תרי כמאה, לעומת זאת קצות החושן סובר ששטר זו חזקה או הנהגה⁹ ולא אמרינן ששטר הוא כמו כת עדים, או אפשר שקצות החושן סובר כדברי ר' חיים מבריסק (בסטנזיל סימן קטו) שכל זמן שהשטר בידי המלוה יש לו נאמנות לומר לא נפרעתי שמהות השטר היא הסכם נאמנות למלוה וא"כ ניתן לומר שבתרי ותרי ושטר השטר אינו כעדים נוספים שנאמר תרי כמאה אלא נאמנות ולכן מובן למה הקצות לא תרץ כדברינו (שהוי תרי כמאה).

טז. סיכום

ראינו במאמרו את שיטות האומרים שעד מסייע פוטר משבועה ואת שיטות החולקים עליהם. בשו"ע הביא את ב' הדיעות בסימן עה, ובסימן פז, אך הרמ"א פסק שעד המסייע פוטר משבועה ובעקבותיו הלכו כל האחרונים. האם עד המסייע פוטר גם ממשאיל"מ, משבועת שומרים ומשבועת היסת - ראינו שיש בכך מחלוקת, ותוך כדי המו"מ בדברי הראשונים והאחרונים הובהרו השיטות וטעמיהם. כמו כן עסקנו במאמר בדינו של עולא ביבמות קיז, ועוד מקומות "כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי הוא כשנים", ובדין ע"א בהכחשה לפי שנושאים אלו קשורים בקשר ישיר לנושא המאמר.

9. צל"ע מכתובות יט, ב' "תרי ותרי נינהו". (חצרת עורך).